

УДК 355.01(470:477)»20»:070.1(73)
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/71-3-4>

Олег ПЕТРЕЧКО,
orcid.org/0000-0002-5535-3730
доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) o.petrechko@ukr.net

Вікторія ТЕЛЬВАК,
orcid.org/0000-0003-4671-743X
кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри всесвітньої історії та спеціальних історичних дисциплін
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Львівська область, Україна) viktoriatelvak75@gmail.com

БОРОТЬБА РОСІЇ З УКРАЇНСЬКОЮ ІДЕНТИЧНІСТЮ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ГАЗЕТИ «НЬЮ-ЙОРК ТАЙМС»¹

Мета дослідження: проаналізувати відображення боротьби Росії з українською ідентичністю на тимчасово окупованих територіях на сторінках газети «Нью-Йорк Таймс». **Методологія дослідження** базується на принципі науковості, а також на використанні загальнонаукових методів, зокрема, методів аналізу і синтезу, а також методу контент-аналізу. **Наукова новизна** полягає в тому, що вперше в історіографії було зроблено висновок щодо відображення журналістами газети «The New York Times» російського вторгнення в Україну у площині боротьби Росії з українською ідентичністю.

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що журналісти газети «The New York Times» намагаються відобразити російське вторгнення в Україну, в тому числі й у площині боротьби Росії з українською ідентичністю, у режимі реального часу, з дотриманням високих стандартів журналістики. Автори статей використовують різні джерела інформації, наводять свідчення безпосередніх свідків тієї чи тієї події. Було встановлено, що культурні об'єкти в Україні з одного боку були навмисними мішенями російських військових, з іншого – артефакти матеріальної культури цілеспрямовано викрадалися російськими військовими. Мова йде про викрадення буквально всього, що тільки можна – від творів образотворчого мистецтва до єнота із зоопарку. Ряд публікацій присвячено жертвам війни з-поміж представників української інтелігенції, творців і носіїв української ідентичності. Серед загиблих у цій війні представники широкого кола професій: науковці, шкільні вчителі та викладачі університетів, письменники, художники, фотографи, музиканти та архітектори. Водночас далеко не усі факти боротьби Росії з українською ідентичністю, на цей час, відображені на сторінках газети «The New York Times». Зокрема журналісти газети поки що не писали про вбивство російськими солдатами відомого перекладача з давньогрецької та латинської мов Олександра Кислюка. Він загинув у місті Буча, на порозі власного будинку.

Ключові слова: українська ідентичність, «Нью-Йорк Таймс», Україна, російська збройна агресія, тимчасово окуповані території.

Oleh PETRECHKO,
orcid.org/0000-0002-5535-3730
Doctor of Historical Science, Professor,
Head of the World History and Special Historical Disciplines Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) o.petrechko@ukr.net

Viktoriia TELVAK,
orcid.org/0000-0003-4671-743X
Candidate of Historical Sciences (Ph. D. in History),
Associate Professor at Department of World History and Special Historical Disciplines
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Drohobych, Lviv region, Ukraine) viktoriatelvak75@gmail.com

RUSSIA'S STRUGGLE AGAINST THE UKRAINIAN IDENTITY ON THE TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORIES OF UKRAINE ACCORDING TO THE MATERIALS OF THE "NEW YORK TIMES"

The purpose of this study is to analyze how the Russia's struggle against the Ukrainian identity on the temporarily occupied territories is reflected in the pages of the New York Times newspaper.

¹ Статтю підготовлено згідно з держбюджетною темою «Протидія історичній політиці країни-агресора РФ у процесі деокупації українських територій» (номер державної реєстрації 0123U101598).

The methodology of the study is based on the principles of science, the use of general scientific methods inter alia, the methods of analysis and synthesis, as well as the content analysis method. The scientific novelty lies in the conclusion drawn for the first time in historiography that the Russian invasion of Ukraine in the plane of Russia's struggle against the Ukrainian identity is reflected by the journalists of the newspaper "The New York Times".

Conclusions. *The conducted research gives reasons to claim that the journalists of the newspaper "The New York Times" are trying to reflect the Russian invasion of Ukraine, including the aspect of Russia's struggle against the Ukrainian identity, in real time, in compliance with high standards of journalism. The authors of the articles use various sources of information; cite the testimony of direct witnesses of this or that event. It has been established that the cultural objects in Ukraine, on the one hand, were the deliberate targets of the Russian military, on the other hand, the artifacts of material culture were purposefully stolen by the Russian military. It's about stealing literally everything imaginable – from works of art to a raccoon from the zoo. A number of publications are devoted to the victims of the war among representatives of the Ukrainian intelligentsia, the creators and bearers of the Ukrainian identity. The victims of this war include representatives of various professions: scientists, teachers and university professors, writers, artists, photographers, musicians and architects. At the same time, far from all the facts of Russia's struggle against the Ukrainian identity are currently reflected in the pages of The New York Times newspaper. The fact of the death of the outstanding translator of ancient Greek and Latin, Oleksandr Kislyuk, has so far remained unnoticed by the newspaper's journalists. He died at the hands of Russian soldiers in Bucha, on the threshold of his own home.*

Key words: *Ukrainian identity, "The New York Times", Ukraine, Russian armed aggression, temporarily occupied territories of Ukraine.*

Постановка проблеми. Існування нації неможливе без національної ідентичності. Свого часу Ентоні Дейвід Сміт, визнаний дослідник різноманітних аспектів інституту нації, зазначив, що визначення поняття «нація» є справою вельми складною і запропонував такий варіант – це людська популяція, яка «займає історичну територію, поділяє спільні міфи та спогади, суспільну культуру, спільні закони та звичаї для всіх членів». Говорячи ж про ідейні та інституційні джерела національних ідентичностей він запропонував підходити до цієї проблеми через призму дослідження наступних категорій: громада (community), територія, історія та доля. (Smith, 2003, pp. 24, 42–43). Агресія Росії проти України була значною мірою зумовлена запереченням з боку частини російської політичної еліти факту існування української нації як такої. Однак, як писав Пол Гобл: «жоден аспект російсько-української війни не виявився більш несподіваним, ніж відкриття того, що українська національна ідентичність, як етнічна, так і громадянська, є набагато сильнішою, ніж чи не кожен думав, тоді як російська національна ідентичність є набагато фрагментованішою та слабкішою, ніж більшість очікувала» (Goble, 2016, p. 37).

Розуміючи, що реальність заперечує усі їхні сподівання, російське керівництво зосередилося на боротьбі з українською ідентичністю на тих територіях, які їм вдалося взяти під свій контроль. Можна погодитися з твердженням про те, що «Невдала спроба анексувати, або, простіше кажучи, окупувати всю Україну викликала гнів Путіна і, судячи з бойових дій російської армії, російські генерали отримали наказ руйнувати міста і села, вбивати мирне населення і просто переконатися в тому, що якомога більша частина

України перестане існувати... Війна проти української культури перетворилася на війну проти української ідентичності. На окупованих територіях України вилучають книги, видані в незалежній Україні після 1991 року з бібліотек на знищення» (Kurkov, 2022, p. 64–66). За словами Джеймса Реткліфа, головного радника The Art Loss Register, лондонської організації, яка займається пошуком викраденого мистецтва: «Це не те, коли солдат кладе срібну чашу в свій рюкзак. Це набагато, набагато більший масштаб» (Gettleman, Mykolyshyn, 2023).

Відтак українська ідентичність стала об'єктом систематичних переслідувань на окупованих територіях. У цьому контексті потрібно трактувати зусилля російської влади щодо впливу на масову свідомість населення окупованих територій. Наприкінці XIX ст. Еміль Дюркгайм, у дисертації «Поділ праці в суспільстві» («*De la division du travail social*»), вживаючи термін «колективна чи спільна свідомість» («*la conscience collective ou commune*»), визначає масову свідомість як сукупність переконань та почуттів, спільних для пересічних членів суспільства. Він вважає, що масова свідомість не змінюється з кожним поколінням, а, навпаки, пов'язує наступні покоління одне з одним (Durkheim, 1922, p. 46). Справді, боротьба з українською ідентичністю спрямована на розрив зв'язку між поколіннями на окупованих територіях. Було встановлено, що деякі культурні надбання в Україні були навмисними мішенями російських військових, інші виявилися супутніми збитками. Розслідування журналістів «The New York Times» показало, що пам'ятники навмисне обстрілювали більше, ніж будь-які інші культурні об'єкти. Метою вторгнення було не просто захоплення території, а й «поступове знищення всього

культурного життя», — заявила Олександра Ксантакі, спеціальний доповідач ООН з культурних прав. Було встановлено, що (Farago J., Kerr S., Tiefenthäler A., Willis H., 2022).

Журналісти провідних видань світу з перших днів присвятили чимало уваги агресії Росії проти України. З часом публікацій на цю тему стало менше, на перші шпальти вийшли інші події, проте певний рівень зацікавленості у світових мас-медіа зберігається. Сьогодні важливо не лише те як в Україні реагують на ці переслідування, але також і те як їх сприймає світова громадськість. Важливо це з огляду на те, що боротьба за українську ідентичність не обмежується територією України. У цьому контексті вагомою видається проблема висвітлення цього питання на сторінках однієї з найвпливовіших газет світу «The New York Times».

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчує, що проблема висвітлення засобами масової інформації США різноманітних аспектів російської агресії проти України недостатньо відображена у сучасній історіографії. Це твердження є абсолютно справедливим і щодо проблеми боротьби Росії з українською ідентичністю на окупованих територіях. Останнім часом з'являються публікації, автори яких намагаються заповнити прогалини у сучасній історіографії щодо висвітлення російської агресії проти України та її відображення у мас-медіа. Серед них можна назвати монографію Ю. Офіцинського (Офіцинський, 2018), ряд статей вітчизняних та зарубіжних дослідників (Jensen, 2017; Петrenchко, Масненко, 2021; Петrenchко, Журавльов, 2021; Петrenchко, Журавльов, Ільницький, 2022; Тельвак, Масненко, 2021; Telvak, Ilnytskyi, 2023). Все ж, дослідження російської агресії проти України потребує інтенсифікації.

Метою запропонованого дослідження є проаналізувати висвітлення боротьби російської влади з українською ідентичністю на сторінках газети «Нью-Йорк Таймс».

Виклад основного матеріалу. У лютому 1922 року розпочався черговий етап російської агресії проти України, який характеризується відчайдушною спробою російської влади знищити українську ідентичність на окупованих територіях. При цьому українська історико-культурна спадщина – музеї, храми, університети *etc.*, а відтак і українська ідентичність, страждають від ракетних та бомбових ударів, зазнають руйнації в зоні активних бойових дій. Від обстрілів постраждали Одеський національний художній музей, Музей сучасного мистецтва Одеси (McCarthy, 2023), корпуси Харківського національного уні-

верситету імені В.Н. Каразіна (Santora, Ives, 2022), Всіхсвятський скит Святогірської лаври (Vinograd, 2022) та багато інших пам'яток культури України.

У перші ж дні війни російськими військами були знищені десятки картин української народної художниці Марії Примаченко (Reyburn, 2022). Поки музей горів, місцеві виносили її картини з вогню. Частина картин була врятована в оселях людей, які живуть поруч із зруйнованим музеєм (Kurkov, 2022, p. 66). 19 грудня 2022 року журналісти газети «Нью-Йорк Таймс» писали про систематичне знищення українських культурних об'єктів у результаті російського вторгнення. Автори говорять про важкий удар українській культурі. Пошкоджено або знищено бібліотеки, архітектурні шедеври, статуї, церкви, будинки культури, музеї, кінотеатри, спортивні споруди, театри та археологічні пам'ятки, університети, сучасні мозаїки. Оцінюючи сотні фотографій і відео з соціальних мереж і українських урядових баз даних, аналізуючи супутникові зображення та спілкуючись зі свідками, на той час журналістами було зафіксовано 339 такого роду об'єктів, які зазнали значних пошкоджень протягом 2022 року. У статті зазначається, що ці задокументовані випадки представляють лише часткову картину спустошення, причому багато з того, що не враховано, вважається втраченим. Зокрема, у відвойованому Ізюмі українці знайшли кам'яні скульптури з дев'ятого по тринадцяте століття, які були пошкоджені, принаймні одна була розбита на шматки. У Рубіжному, де місяцями точилися бої, від бібліотеки залишилося декілька напівзруйнованих стін. З міста Херсон, яке Україна повернула собі в листопаді 2022 р., повідомляли про масштабні грабунки витворів мистецтва та історичних музеїв. На думку журналістів, найбільш сумно відомим є приклад з Маріупольським Драматичним театром: культурною пам'яткою, знищення якої стало символом жорстокості війни, де російська авіація вбила багато тих, хто переховувався всередині, у тому числі дітей (Farago, Kerr, Tiefenthäler, Willis, 2022).

Однак проблема не обмежується площиною знищення російськими військовими того чи того артефакту цілеспрямовано чи випадково, приміром у ході бойових дій. Ще одним виміром боротьби Росії з українською ідентичністю є банальне викрадення всього, що тільки можна – від творів образотворчого мистецтва до єнота із зоопарку. За твердженням міжнародних експертів: «це найбільше пограбування творів мистецтва з часів нацистів під час Другої світової війни, яке має на меті позбавити Україну її культурної спадщини» (Gettleman, Mykolyshyn, 2023). Ось

як описують очевидці пограбування російськими військами Херсонського обласного художнього музею імені Олексія Олексійовича Шовкуненка: російські війська перекрили вулицю в центрі Херсона й десятками солдатів оточили витончену стару будівлю, під'їхали великі вантажівки, російські агенти проникли у музей через декілька дверей. Протягом наступних чотирьох днів музей був зачищений, солдати поспішно загортали картини у простирадла. За словами директорки музею Аліни Доценко: «Шедеври, яких більше немає в світі, вантажили, наче сміття». Віталій Титич, український юрист, який входить до спецпідрозділу з документування військових злочинів проти культурної спадщини України зазначив: «Картини поспіхом виймали з рам, розбивали рами, також пошкоджували або руйнували культурні об'єкти» (Gettleman, Mykolyshyn, 2023).

Попри всю гіркоту від втрати артефактів матеріальної культури, невимірний біль охоплює серця за загиблими людьми – творцями і носіями української ідентичності. Серед загиблих у цій війні представники широкого кола української інтелігенції: науковці, шкільні вчителі та викладачі університетів, письменники, художники, фотографи, музиканти та архітектори. У публікації від 19 березня 1922 року: «В часі війни гинуть українські знаменитості, що додає додаткового виміру шокові, який переживає країна», журналісти «Нью-Йорк Таймс» наводять приклади вбивств видатних українців, смерть яких «збільшує завдані війною страждання». Зокрема, мова йде про Артема Дацишина, одного із провідних танцюристів України, лауреата низки міжнародних конкурсів, у тому числі міжнародного конкурсу артистів балету та хореографів імені Сержа Лифаря. Артем Дацишин, соліст Національної опери України, помер у одній з лікарень Києва, зазнавши важких поранень від вогню російської артилерії. Ще одна видатна постать, про яку пишуть автори зазначеної публікації – це акторка Київського національного академічного Молодого театру, заслужена артистка України Оксана Швець, яка загинула під час ракетного обстрілу столиці

України (Bigg, Petriczko, 2022). У одній із статей «Нью-Йорк Таймс» автори згадують про закатованого російськими військовими дитячого письменника Володимира Вакуленка, тіло якого, серед сотень інших, було знайдено після деокупації у лісі, поблизу Ізюму (Bigg, Santora, Varenikova, 2022).

Далеко не усі факти нищення Росією української ідентичності, на даний момент, відображені на сторінках зарубіжних періодичних видань. Зокрема журналісти «Нью-Йорк Таймс» поки що не писали про вбивство російськими солдатами відомого перекладача з давньогрецької та латинської мов Олександра Кислюка. Він загинув у місті Буча, поблизу Києва, на порозі власного будинку. Як зазначив Андрій Курков: «Саме завдяки йому українці можуть читати рідною мовою твори Аристотеля, Тацита, Фоми Аквінського та інших класичних авторів. Зараз Олександра Кислюка вбили, і цікаво, хто завершить переклади, над якими він працював в останні дні» (Kurkov, 2022, p. 65–66).

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що журналісти газети «The New York Times» намагаються відображати російське вторгнення в Україну, в тому числі й у площині боротьби Росії з українською ідентичністю, у режимі реального часу, з дотриманням високих стандартів журналістики. Автори статей використовують різні джерела інформації, наводять свідчення безпосередніх свідків тієї чи тієї події. Було встановлено, що культурні об'єкти в Україні з одного боку були навмисними мішенями російських військових, з іншого – артефакти матеріальної культури цілеспрямовано викрадалися російськими військовими. Ряд публікацій присвячено жертвам війни з-поміж представників української інтелігенції, творців і носіїв української ідентичності. Водночас далеко не усі факти боротьби Росії з українською ідентичністю, на цей час, відображені на сторінках газети «The New York Times».

Перспективним напрямком подальшого дослідження теми може стати проблема висвітлення боротьби Росії з українською ідентичністю на сторінках інших провідних газет світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіцинський Ю. Сучасна російсько-українська війна (за матеріалами газети «The New York Times» 2013–2017 років). Ужгород: РІК-У, 2018. 312 с.
2. Петречко О., Масненко В. Початок збройної агресії Росії проти України за матеріалами газети «Нью-Йорк Таймс» (27 лютого – 4 березня 2014). *Проблеми гуманітарних наук. Серія : Історія*. 2021. Вип. 6. с. 435–453. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.6/48.228532>
3. Петречко О. М., Журавльов С. А. Проблема формування образу «російського героя» у контексті збройної агресії Росії проти України. *Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки*. 2021. № 2. с. 144–151. DOI: 10.31651/2076-5908-2021-2-144-151
4. Петречко О., Журавльов С., Ільницький В. Висвітлення трагедії Рейсу МН17 на сторінках газети «The New York Times». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. Вип 54. том 2. с. 17–22.
5. Тельвак В. В., Масненко В. В. Ukraine Crisis: російсько-українська війна очима кореспондентів «BBC News». *Вісник Черкаського університету: Серія Історичні науки*. 2021. № 2. С. 136-143. DOI: 10.31651/2076-5908-2021-2-136-144

6. Bigg M.M., Petriczko A. Ukraine's celebrities are dying in the war, adding an extra dimension to the nation's shock. *The New York Times*. 2022, March. 19. URL: <http://surl.li/nvdzs>
7. Bigg M.M., Santora M., Varenikova M. Ukraine Warns of More Strikes on Power Plants, as Russians Dig In. *The New York Times*. 2022, November. 28. URL: <http://surl.li/nvghp>
8. Durkheim, É. De la division du travail social. Paris: Librairie Félix Alcan, 1922. 416 p.
9. Farago J., Kerr S., Tiefenthaler A., Willis H. A culture in the cross hairs. *The New York Times*. 2022, Dec. 19. URL: <http://surl.li/nkizf>
10. Gittleman J., Mykolysyn O. As Russians Steal Ukraine's Art, They Attack Its Identity, Too. *The New York Times*. 2023, January. 14. URL: <http://surl.li/nvrnx>
11. Goble, P. Russian national identity and the Ukrainian crisis. *Communist and Post-Communist Studies*. 2016, 49(1), p. 37–43.
12. Jensen, D. N. Moscow in the Donbas: Command, Control, Crime and the Minsk Peace Process. NATO Defense College. 2017. <http://www.jstor.org/stable/resrep10291>
13. Kurkov, A. Culture in the cross hairs. *Index on Censorship*. 2022, 51(2), p. 64–66.
14. McCarthy L. UNESCO Moves to Protect Odesa, Designating the City a World Heritage Site. *The New York Times*. 2023, January 26. URL: <http://surl.li/nvuvl>
15. Reyburn S. A Surreal Feel at a Wartime Venice Biennale. *The New York Times*. 2022, April 22. URL: <http://surl.li/nvgwx>
16. Santora M., Ives M. One Week After Russia's Invasion, Here's How the War Is Evolving. *The New York Times*. 2022, March 3. URL: <http://surl.li/nvvdK>
17. Smith, A. D. Chosen peoples: [sacred sources of national identity]. Oxford: Oxford University Press, 2003. 364 p.
18. Telvak, V. & Ilnytskyi, V. A Year of Existential War in Analytical Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. *Skhidnoevropeyskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 2023, 27, 249–258. doi: 10.24919/2519-058X.27.281552
19. Vinograd C. Fire engulfs wooden temple at a revered monastery in eastern Ukraine. *The New York Times*. 2022, June 4. URL: <http://surl.li/nvvsI>

REFERENCES

1. Ofitsynskyy Y. (2018). Suchasna rosiisko-ukrainska viina (za materialamy hazety «The New York Times» 2013 – 2017 rokiv) [The Modern Russian-Ukrainian War (Based on the Materials of the Newspaper The New York Times, 2013 – 2017)]. *Uzhhorod: RikU*. 312 p. [in Ukrainian].
2. Petrechko, O., Masnenko, V. 2021. Pochatok zbroinoi ahresii Rosii proty Ukrainy za materialamy hazety «Niu-Iork Taims» (27 liutoho – 4 bereznia 2014) [The Beginning of the Russian Armed Aggression Against Ukraine According to “The New York Times” (February 27 – March 4, 2014)]. *Problemy humanitarnykh nauk. Seriya Istorii*, vyp. 6, s. 435–453. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.6/48.228532> [in Ukrainian].
3. Petrechko, O., & Zhuravlov, S. (2021). Проблема формування образу «російського героя» у контексті збройної агресії Росії проти України. [The problem of shaping image of the “Russian hero” in the context of Russia's armed aggression against Ukraine]. *Cherkasy University Bulletin: Historical Sciences*, (2), 144–151. DOI: 10.31651/2076-5908-2021-2-144-151 [in Ukrainian].
4. Petrechko O., Zhuravlov S., Ilnytskyi V. (2022). Vysvitlennia trahedii Reisu MN17 na storinkakh hazety «The New York Times» [Coverage of the tragedy of the flight MH17 on the pages of «The New-York Times»]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. 2022. Vyp 54. tom 2. c. 17–22 [in Ukrainian].
5. Telvak, V. V., Masnenko, V. V. (2021). Ukraine Crisis: rosiisko-ukrainska viina ochyma korespondentiv «BBC News» [Ukraine Crisis: Russian-Ukrainian war through the vision of BBC News correspondents]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu: Seriya Istorychni nauky*, № 2, s. 136-143 DOI: 10.31651/2076-5908-2021-2-136-144 [in Ukrainian].
6. Bigg M.M., Petriczko A. (2022). Ukraine's celebrities are dying in the war, adding an extra dimension to the nation's shock. *The New York Times*. March. 19. URL: <http://surl.li/nvdzs>
7. Bigg M.M., Santora M., Varenikova M. (2022). Ukraine Warns of More Strikes on Power Plants, as Russians Dig In. *The New York Times*. November. 28. URL: <http://surl.li/nvghp>
8. Durkheim, É. (1922). De la division du travail social. [From the division of social work] Paris: Librairie Félix Alcan [in French].
9. Farago J., Kerr S., Tiefenthaler A., Willis H. (2022) A culture in the cross hairs. *The New York Times*. Dec. 19. URL: <http://surl.li/nkizf>
10. Gittleman J., Mykolysyn O. (2023). As Russians Steal Ukraine's Art, They Attack Its Identity, Too. *The New York Times*. January. 14. URL: <http://surl.li/nvrnx>
11. Goble, P. (2016). Russian national identity and the Ukrainian crisis. *Communist and Post-Communist Studies*, 49(1), 37–43
12. Jensen, D. N. (2017). Moscow in the Donbas: Command, Control, Crime and the Minsk Peace Process. NATO Defense College. <http://www.jstor.org/stable/resrep10291>
13. Kurkov, A. (2022). Culture in the cross hairs. *Index on Censorship*, 51(2), 64-66
14. McCarthy L. (2023). UNESCO Moves to Protect Odesa, Designating the City a World Heritage Site. *The New York Times*. January 26. URL: <http://surl.li/nvuvl>
15. Reyburn S. (2022). A Surreal Feel at a Wartime Venice Biennale. *The New York Times*. April 22. URL: <http://surl.li/nvgwx>
16. Santora M., Ives M. One Week After Russia's Invasion, Here's How the War Is Evolving. *The New York Times*. 2022, March 3. URL: <http://surl.li/nvvdK>
17. Smith, A. D. (2003). Chosen peoples: [sacred sources of national identity]. Oxford: Oxford University Press
18. Telvak, V. & Ilnytskyi, V. (2023). A Year of Existential War in Analytical Reflections of the Warsaw Centre for Eastern Studies. *Skhidnoevropeyskyi Istorychnyi Visnyk [East European Historical Bulletin]*, 27, 249–258. doi: 10.24919/2519-058X.27.281552
19. Vinograd C. Fire engulfs wooden temple at a revered monastery in eastern Ukraine. *The New York Times*. 2022, June 4. URL: <http://surl.li/nvvsI>